

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

634

STADI ZA KAZI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2000

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Vikokotozi **haviruhusiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
4. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Taja matumizi manne ya vifaa vya kuchorea katika somo la Stadi za Kazi.

Vifaa vya kuchorea hutumika kuonyesha maumbo na muundo wa bidhaa kabla ya kuanza kazi ya kutengeneza. Hii inamsaidia mwanafunzi kupata mwongozo wa hatua atakazofuata na kupunguza makosa.

Vifaa vya kuchorea hutumika kuongeza ubunifu kwa sababu mwanafunzi anaweza kujaribu rangi, michoro na mitindo mbalimbali kabla ya kufanya kazi ya mwisho. Hii hupanua uwezo wa kufikiri kwa njia ya kisanaa.

Vifaa vya kuchorea hutumika kufundisha mwanafunzi namna ya kupanga nafasi kwenye karatasi ili picha au muundo uonekane kwa uwiano sahihi. Kupanga nafasi kunaboresha ustadi wa kupanga bidhaa halisi.

Vifaa vya kuchorea hutumika kurekebisha mawazo haraka kwa kufuta, kuongeza au kubadilisha muundo bila kutumia malighafi nyingi. Hii husaidia kurahisisha mafunzo na kufanya kazi kuwa ya gharama nafuu.

2. Eleza maana ya umakinifu katika kazi za sanaa.

Umakinifu katika kazi za sanaa ni uwezo wa mwanafunzi kuelekeza akili, macho na mikono kufanya kazi kwa uangalifu mkubwa ili kuepuka makosa. Hii inahusisha kutoa muda wa kutosha kuchunguza kazi kabla ya kuendelea na hatua inayofuata.

Umakinifu ni nidhamu ya kutokimbilia kumaliza kazi bali kuchukua muda wa kutafakari kila hatua. Mwanafunzi anayemakinika huwa na tabia ya kukagua kazi yake mara kwa mara ili kusahihisha kasoro ndogo ndogo.

Umakinifu pia ni uwezo wa kuzingatia maelekezo ya mwalimu na kuyafuata kwa ufasaha bila kuyachanganya. Hii inajenga uwezo wa kufuata miongozo ya kiufundi ambayo ni muhimu katika kazi za mikono.

Umakinifu unahusisha kutotawaliwa na vitu vinavyopoteza umakini kama mazungumzo ya pembeni. Mwanafunzi anayemakinika anakuwa na uwezo wa kushughulikia kazi bila kukengeushwa.

3. Bainisha sababu nne zinazoweza kuongeza ubora wa bidhaa ya mwanafunzi.

Kutumia vipimo sahihi kunaongeza ubora wa bidhaa kwa sababu kazi inatengenezwa kwa uwiano unaotakiwa na inakuwa na umbo linalokubalika kitaalamu. Hili linazuia kasoro zinazotokana na makadirio yasiyo sahihi.

Kuwa na ujuzi mzuri wa kutumia vifaa vya kazi kunaongeza ubora wa bidhaa kwa sababu mwanafunzi anafanya kazi kwa usahihi bila kuharibu malighafi. Ujuzi huu unajengwa taratibu kupitia mazoezi.

Kufuata hatua za kazi kama zilivyoelekezwa na mwalimu kunaongeza ubora kwa kuwa kila hatua inachangia kufanikisha matokeo ya mwisho. Kupuuza hatua moja tu kunaweza kufanya kazi yote kuwa na dosari.

Kutumia malighafi bora husaidia kupata bidhaa yenye uimara na mwonekano mzuri. Malighafi hafifu husababisha bidhaa kupinda, kukatika au kuharibika haraka.

4. Eleza hatua nne muhimu za kuandaa shughuli ya kuchonga umbo rahisi.

Hatua ya kwanza ni kuchagua malighafi inayofaa kama udongo, sabuni ngumu au kipande cha mti kulingana na kazi inayotakiwa. Uchaguzi huu huathiri urahisi wa kuchonga na ubora wa umbo la mwisho.

Hatua ya pili ni kuandaa vifaa vya kuchonga kama visu, sindano au vifaa laini vya kuchongea. Vifaa vinapaswa kuwa safi na salama ili mwanafunzi aweze kufanya kazi bila kuumia.

Hatua ya tatu ni kuandaa muundo wa umbo kwa kuchora mfano wake kwenye karatasi au moja kwa moja kwenye malighafi. Muundo huu hutoa mwongozo wa sehemu za kuchonga na kina cha kuchukua.

Hatua ya nne ni kuanza kuchonga hatua kwa hatua kwa kuondoa sehemu ndogo ndogo za malighafi hadi kupata umbo linalohitajika. Uangalifu na uvumilivu ni muhimu katika hatua hii ili kuepuka kukata sehemu kupita kiasi.

5. Taja njia nne zinazomwezesha mwalimu kuongeza motisha kwa wanafunzi wakati wa kazi za vitendo.

Mwalimu anaweza kuongeza motisha kwa kuwapongeza wanafunzi kwa jitihada zao hata kama matokeo si kamilifu. Pongezi huongeza hamasa ya kuendelea kufanya mazoezi.

Mwalimu anaweza kuongeza motisha kwa kutoa kazi za changamoto zinazochochea ubunifu na fikra pana. Kazi za namna hii huwafanya wanafunzi kuhisi wanakua kitaaluma.

Mwalimu anaweza kuongeza motisha kwa kuonyesha matokeo bora ya wanafunzi wengine kama mfano wa kuigwa bila kumdhalilisha yeyote. Hii inajenga ushindani chanya.

Mwalimu anaweza kuongeza motisha kwa kuwawezesha wanafunzi kutumia vifaa halisi badala ya maelezo pekee. Vifaa halisi hufanya somo liwe hai na linalofurahisha.

6. Eleza faida nne za kutumia nyenzo za mazingira katika shughuli za ubunifu.

Kutumia nyenzo za mazingira hupunguza gharama kwa kuwa vifaa hupatikana bure au kwa bei nafuu. Hii inasaidia shule zenye bajeti ndogo kuendeleza masomo ya vitendo.

Nyenzo za mazingira huchochea ubunifu kwa sababu mwanafunzi anajifunza kutumia vitu vilivyopo karibu yake kuunda bidhaa. Hii humjenga kufikiri kwa njia mbadala.

Nyenzo za mazingira husaidia kuhifadhi mazingira kwa kupunguza taka na kuhimiza matumizi ya upya. Mwanafunzi anapojifunza ubunifu kwa kutumia taka za mazingira, anajenga tabia ya utunzaji wa mazingira.

Nyenzo za mazingira hufanya kazi za ubunifu kuwa halisi na za kitamaduni kwa sababu vifaa hivyo mara nyingi vina uhusiano na mazingira ya jamii husika.

7. Taja vigezo vinne vinavyotumika kupima ufanisi wa kazi ya mwanafunzi.

Kigezo cha kwanza ni usahihi wa vipimo vinavyotumika katika kazi. Kazi yenye vipimo visivyo sahihi inaonyesha kukosa ufanisi.

Kigezo cha pili ni ubora wa ukamilishaji wa kazi. Hii inajumuisha usafi, ulaini na mwonekano wa bidhaa ya mwisho.

Kigezo cha tatu ni uwezo wa mwanafunzi kufuata hatua za kazi kama zilivyoelekezwa na mwalimu. Kutofuata hatua kunaathiri matokeo ya kazi.

Kigezo cha nne ni matumizi sahihi ya muda. Mwanafunzi anayemaliza kazi kwa wakati bila kukurupuka anaonyesha ufanisi mkubwa.

8. Eleza faida nne za kufundisha kwa maonesho katika somo la Stadi za Kazi.

Kufundisha kwa maonesho kunawafanya wanafunzi kuona hatua halisi za kufanya kazi, hivyo hupunguza mkanganyiko unaotokana na maelezo ya maneno pekee.

Kufundisha kwa maonesho kunawapa wanafunzi ujasiri wa kuiga kile walichokiona kwa sababu wanakuwa na picha kamili ya mchakato wa kazi.

Kufundisha kwa maonesho hupunguza makosa kwa sababu mwanafunzi anafuata mfano ulioonekana wazi badala ya kubahatisha.

Kufundisha kwa maonesho huongeza ushiriki wa wanafunzi kwa kuwa wanafunzi hupenda masomo yenye vitendo na shughuli zinazoonekana.

9. Bainisha njia nne za kudhibiti uharibifu wa vifaa darasani.

Mwalimu anaweza kudhibiti uharibifu wa vifaa kwa kuweka kanuni za matumizi ya vifaa kabla ya kuanza kazi. Kanuni hizi hupunguza matumizi mabaya.

Mwalimu anaweza kudhibiti uharibifu kwa kufundisha wanafunzi namna sahihi ya kutumia kila kifaa. Ujuzi mabaya unaleta uharibifu wa haraka.

Mwalimu anaweza kudhibiti uharibifu kwa kuandaa mpangilio mzuri wa vifaa ili kuzuia msongamano unaosababisha vifaa kuanguka na kuvunjika.

Mwalimu anaweza kudhibiti uharibifu kwa kufanya ukaguzi wa vifaa mara kwa mara ili kugundua uharibifu mdogo kabla haujawa mkubwa.

10. Eleza sababu nne za kupanga vifaa vya kazi kabla ya kufundisha somo la vitendo.

Kupanga vifaa kabla ya somo husaidia kuanza kazi kwa wakati kwa kuwa kila mwanafunzi anavipata kwa urahisi bila kucheleweshwa.

Kupanga vifaa kabla ya somo huongeza usalama kwa sababu vifaa vinapangwa kwa utaratibu unaozuia ajali na msongamano.

Kupanga vifaa kabla ya somo humwezesha mwalimu kufahamu upungufu wa vifaa mapema na kufanya maandalizi ya ziada kabla ya kipindi kuanza.

Kupanga vifaa kabla ya somo hupunguza mkanganyiko wakati wa kazi kwa sababu kila kifaa kinakuwa kwenye sehemu inayotambulika.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali mawili (2) kutoka sehemu hii.

11. Eleza hatua tano za kuandaa mchoro wa muundo wa bidhaa.

Hatua ya kwanza ni kutambua aina ya bidhaa inayohitajika na kuamua madhumuni yake. Ufahamu wa kinachotakiwa kuwa mwisho unatoa mwongozo wa aina ya mchoro unaopaswa kuandaliwa.

Hatua ya pili ni kukusanya taarifa muhimu kama vipimo, umbo, matumizi na aina ya malighafi itakayotumika. Taarifa hizi husaidia kujenga picha halisi ya muundo.

Hatua ya tatu ni kuchora rasimu ya bidhaa kwa kutumia penseli ili kutoa mwonekano wa awali wa umbo lake. Rasimu hii inaweza kubadilishwa mara nyingi hadi muundo ufae.

Hatua ya nne ni kurekebisha rasimu kwa kuongeza maelezo kama vipimo, pembe na sehemu maalum zinazoonyesha utendaji wa bidhaa. Urekebishaji huu unafanya mchoro kuwa sahihi.

Hatua ya tano ni kuandaa mchoro wa mwisho ulio safi na uliokamilika kwa kutumia vifaa bora vya kuchorea. Mchoro wa mwisho hutumika kama mwongozo wa kutengeneza bidhaa halisi.

12. Changanua sifa sita za mazingira bora ya kujifunzia kazi za mikono.

Mazingira bora yanapaswa kuwa safi kwa sababu usafi husaidia wanafunzi kufanya kazi kwa umakini bila kuepuka taka zinazosumbua. Mazingira machafu huongeza hatari ya ajali na kuchafua bidhaa.

Mazingira bora yanapaswa kuwa na mwanga wa kutosha ili mwanafunzi aweze kuona kazi yake vizuri na kufanya kazi kwa usahihi. Mwanga mdogo husababisha makosa kwenye vipimo na utoaji wa umbo.

Mazingira bora yanapaswa kuwa na nafasi ya kutosha kwa wanafunzi kusogea bila kugongana. Msongamano huongeza uwezekano wa kuvunja vifaa na hupunguza ufanisi.

Mazingira bora yanapaswa kuwa na hewa ya kutosha ili wanafunzi wasihisi joto au kukosa oksijeni. Hewa safi huongeza uwezo wa kufikiri na kufanya kazi vizuri.

Mazingira bora yanapaswa kuwa na mpangilio mzuri wa vifaa ili kila kifaa kiwe sehemu inayofikika kwa urahisi. Mpangilio mbaya huchelewesha kazi na kupunguza ubora.

Mazingira bora yanapaswa kuwa salama kwa kuwa uwepo wa vifaa vyenye ncha kali unahitaji tahadhari. Usalama ukikosekana, wanafunzi hawawezi kufanya kazi kwa amani.

13. Eleza faida sita za kuwashirikisha wanafunzi katika ujenzi wa bidhaa darasani.

Ushirikishwaji huwafanya wanafunzi kujifunza kwa kufanya wenyewe na sio kwa kusikia tu maelezo. Hii inaimarisha kumbukumbu ya maarifa.

Ushirikishwaji huongeza ubunifu kwa kuwa wanafunzi wanapata nafasi ya kutoa mawazo mapya katika kutengeneza bidhaa. Mazingira haya hujenga ujasiri wa kufikiri kisanaa.

Ushirikishwaji huongeza ujuzi wa mikono kwa kuwa wanafunzi wanatumia muda mwingi kufanya kazi halisi. Ujuzi huu unawasaidia hata nje ya darasa.

Ushirikishwaji hujenga uwezo wa kufanya kazi kwa vikundi kwa sababu wanafunzi wanashirikiana katika kugawa kazi na kubadilishana mawazo.

Ushirikishwaji huongeza umakini kwa kuwa mwanafunzi anahisi kuwajibika kwa matokeo ya kazi yake. Hii hujenga nidhamu ya kazi.

Ushirikishwaji humfanya mwanafunzi kujiona kuwa sehemu muhimu ya mchakato wa kujifunza, jambo linaloongeza motisha.

14.Changanua mambo sita ya kuzingatia wakati wa kufundisha shughuli za ufumaji.

Ni muhimu kuzingatia aina ya nyuzi au uzi unaotumika kwa sababu nyuzi tofauti zina nguvu na matumizi tofauti. Uchaguzi mbaya huweza kuharibu kazi nzima.

Ni muhimu kuzingatia ukubwa wa sindano au kifaa cha kufumia. Kifaa kidogo sana au kikubwa sana kinaathiri ubora wa ufumaji.

Ni muhimu kuzingatia kasi ya kufuma kwa wanafunzi. Kufuma haraka kupita kiasi kunaleta makosa, na kufuma polepole kupita kiasi kunachelewesha kazi.

Ni muhimu kuonyesha hatua kwa hatua ili wanafunzi waone mchakato mzima. Ufundishaji bila maonesho husababisha mkanganyiko.

Ni muhimu kuangalia mwanga wa kutosha wakati wa kufuma. Mwanga hafifu husababisha wanafunzi kushindwa kuona masulai (loops) vizuri.

Ni muhimu kuchunguza kazi ya mwanafunzi mara kwa mara ili kubaini makosa mapema kabla hayajawa makubwa.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali mawili (2) kutoka sehemu hii.

15. Bainisha changamoto sita zinazoweza kumpata mwalimu anapofundisha bila nyenzo za kutosha.

Ukosefu wa nyenzo unamfanya mwalimu kushindwa kufanya maonesho, hivyo wanafunzi wanakwama kuelewa hatua muhimu za kazi. Hii hupunguza ufanisi wa somo.

Ukosefu wa nyenzo husababisha wanafunzi kushindwa kufanya mazoezi ya vitendo, jambo linalowafanya kujifunza kwa nadharia pekee bila uzoefu halisi.

Ukosefu wa nyenzo huleta msongamano wa wanafunzi wanaotumia kifaa kimoja, jambo linalopunguza muda wa mazoezi kwa kila mwanafunzi.

Ukosefu wa nyenzo huathiri nidhamu ya wanafunzi kwa sababu wanafunzi wengi hawana kazi ya kufanya na hivyo wanavuruga wengine.

Ukosefu wa nyenzo unamchosha mwalimu kwa kusimamia makundi mengi yanayobadilishana kutumia kifaa kimoja. Hii hupunguza ubora wa ufuatiliaji.

Ukosefu wa nyenzo hupunguza ubunifu kwa wanafunzi kwa sababu hawana rasilimali za kujaribu mawazo mapya.

16. Eleza mambo matatu muhimu ya kuzingatia wakati wa kuandaa kazi ya mtihamu wa vitendo.

Ni muhimu kuzingatia upatikanaji wa vifaa vya kutosha kwa kila mwanafunzi ili kila mmoja aweze kufanya kazi bila kusubiri wengine. Hii hupunguza msongamano.

Ni muhimu kuzingatia ugumu wa kazi kwa kuhakikisha kazi hailingani na uwezo wa wanafunzi. Kazi ngumu kupita kiasi huwakatisha tamaa.

Ni muhimu kuzingatia muda unaopatikana ili kazi iendane na kipindi kilichotengwa. Mtihani unaotumia muda mwingi husababisha baadhi ya wanafunzi kushindwa kumaliza.

17.Chambua hoja sita zinazoonyesha umuhimu wa nidhamu katika kazi za ubunifu.

Nidhamu humwezesha mwanafunzi kumaliza kazi kwa wakati kwa sababu anaheshimu ratiba ya kazi. Bila nidhamu, kazi inachelewa au inabaki nusu.

Nidhamu inamwezesha mwanafunzi kufuata maelekezo ya mwalimu kwa usahihi. Hii inarahisisha mchakato wa kujifunza.

Nidhamu huongeza usalama kwa sababu mwanafunzi anajua jinsi ya kutumia vifaa bila kujiweka katika hatari. Nidhamu duni huleta ajali.

Nidhamu inajenga uaminifu kwa kuwa mwanafunzi anayefuata taratibu anaonekana kuaminika katika majukumu yake. Hii ni muhimu katika kazi za mikono.

Nidhamu huongeza ubora wa kazi kwa sababu mwanafunzi mwenye nidhamu hufanya kazi kwa utulivu na umakini. Kukurupuka hupunguza ubora.

Nidhamu hujenga tabia ya kuwajibika ambayo ni muhimu kwa maendeleo ya mwanafunzi katika maisha ya baadaye, hasa katika kazi zinazohitaji uangalifu.

18.Eleza umuhimu wa kupanga malengo matatu ya somo kabla ya kuanza kazi za vitendo.

Kupanga malengo kumsaidia mwalimu kupanga hatua na mbinu sahihi za kufundishia. Bila malengo, somo halina mwelekeo.

Kupanga malengo humsaidia mwanafunzi kuelewa nini anatarajiwa kujifunza na kufikia. Hii huongeza umakini na motisha.

Kupanga malengo hurahisisha tathmini kwa sababu mwalimu anajua kipimo cha kupimia maendeleo ya mwanafunzi.